

land aanwezig zijn geweest.¹ Ook die *Waffen-SS*-troepen bezaten infanteriewapenen. Daarmee traden zij tijdens de bezetting het eerst in actie bij de Februaristaking in Amsterdam: het waren delen van de 4de *SS-Totenkopf-Standarte* die samen met twee bataljons van de *Ordnungspolizei* (het Amsterdamse plus een dat toen in Assen gelegerd was) met militair geweld in de hoofdstad optraden.

★

De sterkte van het Duitse leger is in ons land geleidelijk toegenomen. Aanvankelijk lagen er uitsluitend twee infanterie-divisies, beide in het westen des lands; in '41 kwam er een derde bij, eind '42 een vierde die in het oosten gelegerd werd. Later leidde de beduchtheid voor Geallieerde landingen tot verdere versterking waar wij in een later deel op terugkomen. Naast die infanterie-divisies waren er, eerst in hoofdzaak op de Veluwe, later in Noord-Brabant, kleinere eenheden die nog in opleiding waren. Het totale aantal van al deze militairen heeft nogal gevarieerd en is moeilijk exact aan te geven. Wij weten evenwel met zekerheid dat in augustus '41 door de *Wehrmacht* rantsoenen aangevraagd werden voor honderdtwintigduizend militairen – dat sloot de officieren en minderen van *Kriegsmarine* en *Luftwaffe* in. Globaal zou men kunnen zeggen dat er naast de ca. drie-entwintigduizend man *Ordnungspolizei* en *Waffen-SS* een minstens dubbel zo sterke strijdmacht van het Duitse leger aanwezig geweest is die ook al ingezet kon worden bij binnenlandse onlusten. Alle onderdelen van het Duitse leger ressorteerden onder de *Kommandeur der Truppen des Heeres in den Niederlanden* die zijn bureau in Utrecht had; op operationeel gebied kwamen de bevelen uit Parijs waar zich de staf bevond van de *Oberbefehlshaber West*.

Wat de *Kriegsmarine* betreft: zij opereerde van de havens in het westen des lands uit met kleine eenheden op de Noordzee: motortorpedoboten (*Schnellboote*), 'Artillerieträger' (kustvaartuigen met luchtafweergeschut), 'Vorpostenboote' (bewapende vissersvaartuigen), mijnenvegers en 'Sperrbrecher': koopvaardijschepen die gebruikt werden om geveegde geulen te controleren.² De *Kriegsmarine* zorgde tevens voor het controleren van de havens van Delfzijl tot Vlissingen; hiermee waren vier-entwintig officieren en ruim vierhonderd manschappen belast. Het bevel werd uitgeoefend door een

¹ N. K. C. A. in 't Veld: Inleiding (hoofdstuk HSSuPF). ² Brief, 22 dec. 1971, van het bureau maritieme historie van de marinestaf.